

TÜRKİYE - AFGANİSTAN MUHADENET VE TEŞRİKİ MESAI MUAHEDENAMESİ İLE MERBUTU PROTOKOLÜN VE AYNI TARİHLİ İMZA PROTOKOLÜNÜN TASDİKİ HAKKINDA (1/269) NUMARALI KANUN LAYİHASI VE HARİCİYE ENCÜMENİ MAZBATASI

26 Temmuz 1928

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Türkiye - Afganistan muhadenet ve teşriki mesai muahedenamesi merbutu protokolün ve aynı tarihli imza protokolünün tasdiki hakkında Hariciye Vekâleti Celilesince tanzim edilen ve İcra Vekilleri Heyetinin 22 Temmuz 1928 tarihli içtimaında tezekkür ve Meclisi Âliye arzı tasvip olunan Kanun Layihasıyla esbabı mucibe mazbatasının musaddak sureti leffen takdim olunmuştur.

Muktezasının ifasına ve neticesinin işarına müsaade buyurulmasını rica eylerim efendim.

**Başvekil
İsmet**

Türkiye ve Afganistan Muhadenet ve Teşriki Mesai Muahedenamesi

Türkiye ve Afganistan Devleteyli Âliyeteyni gerek maddi ve gerek manevi rabita ve münasebetlerinin ve gerek biraderi vaziyetlerinin ve hassasiyetlerinin vesair ihtiyaçlarının birliğine binaen asrı hazrın iki millet için günden güne ihdas ve istilzam eylediği vazaifi nazarı mülâhazaya alarak teyemmümen aralarında münakit 1 Mart 1337 ve 11 Mart 1299 tarihli muhadene ile mevcut ve berkarar olan kardeşlik ve dostluk bağlarının ve samimi rabitalarının daha sağlam ve metin esasata iptina ettirilmesini arzu eylediler ve bu maksadın istihsali için bir dostluk ve siyasi ve iktisadi teşriki mesai ahitnamesi akdini لازم addederek Türkiye Reiscumhur Hazretleri Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi Hazretlerinin ve Âli Hazreti Humayun Afgan Kralı Afganistan Hariciye Veciri Vekili Serdarı Âlâ Gulan Siddık Han Hazretlerini Murahhas tayin buyurdular müşarünileyhima murahhaslar usulüne muvafık salahiyetnamelerini iraedden sonra mevaddı âtiyeye muafakat eylediler. İki devletin münasebatını işbu mevad tanzim edecektir.

Birinci Madde

Türkiye Cumhuriyeti ile Afgan Krallığı beyninde ve kezalik iki millet arasında ihlâli gayri kabil sulh ve samimi ve ebedi muhadenet cari olacaktır.

İkinci Madde

Tarafeyni akideynden biri aleyhinde ahar bir veya birkaç devlet tarafından bir hareketi hasmane vaki olduğu takdirde diğer tarafı âkit o tecavüzün men'i emrinde bütün gayret ve mesaisini sarf etmeyi ve bu mesaiye rağmen harp emri vaki olduğu halde iki hükümet yüksek menfaatlerine muvafık olan muşip kararı taharri etmek üzere vaziyeti aralarında tekrar hayırhahane ve itina ile mütalaa etmeyi taahhüd ederler.

Üçüncü Madde

Tarafeyni akideynden her biri âhar bir veya birkaç devlet tarafından diğer taraf âkidin aleyhine tevcih edilen hiçbir ittifaka veya siyasi ve askeri ve iktisadi ve mali hiçbir itilafa ve keza âhar bir veya birkaç devlet tarafından diğer taraf akidin emniyeti askeriyesi aleyhine tevcih edilen harekâtı hasmaneye iştirak etmemeyi taahhüt ederler.

Dördüncü Madde

Devleteyni akideyni tarafeyn memleket ve milletlerinin terakki ve tealisi için bir tarafta mevcut ve diğer taraf için müfit olan ve ihtiyaç hissedilen her türlü vesail ve vesaiti ayrıca tertip ve tanzim kılınacak mukavelatı mahsusa ile temine ve onun ihtiyacatını teshil ve tehvine çalışmayı taahhüt ve diğer tarafı muahede o hususta muavenet ederler.

Beşinci Madde

Türkiye Cumhuriyeti Afganistan'ın maarif ve ordusunun terakki ve tealisi için talep edeceği adli ve ilmi ve askeri mütehassısları intihap ile Afgan Devletinin hizmetine vermeyi taahhüt eder.

Altıncı Madde

[Tarafeyni âkideyn tebaası yekdiğerinin arazisinde ticaret ve ikamet hususunda en ziyade mazharı müsaade millet muamelesine nail olacaklardır. Mâhaza tarafeyn âkideyn ayrıca ikamet ve ticaret mukavele-nameleri yapabilecekleri gibi şehbenderlik ve posta ve telgraf ve iadei mücrimin mukavele-namelerini akdedeceklerdir.

Yedinci Madde

Tarafeyn akideyn her biri işbu muahedenamede tayin edilen mütekebil taahhüdât haricinde diğer devletlerle her türlü münasebatta serbesti hareketini tamamiyle muhafaza edecektir.

Sekizinci Madde

İşbu muahedename Türkçe ve Farsî yazılmıştır ve her iki metin mütesaviyen muteberdir.

Dokuzuncu Madde

İşbu muahedename musaddak nüshaların teatisinden itibaren meri olup mümkün mertebe kısa bir zaman zarfında akitler tarafından tasdik olunacak ve musaddak nüshalar Ankara'da teati olunacaktır.

Bu muahedenin birinci maddesi daimî ve diğer maddeleri on sene müddetle muteberdir. Şayet muahedename mezkûr on senelik müddetin himatından altı ay evvel tarafeyni akideynden biri veya diğeri canibinden fesholunmazsa kendiliğinden bir sene daha meri addedilecek ve fesh keyfiyeti ancak altı aylık bir müddetin inkizasından sonra hüküm ve tesiri haiz olacaktır. İki taraf murahhasları yukarıda mezkûr dokuz madde ahkâmını kabul ve tasdik ile bu muahedeneyi imza ve tahtim eylemişlerdir.

Ankara'da 25 Mayıs 1928 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

Doktor Tevfik Rüştü

İmza Protokolü

Bugünkü tarihle imza ettiğimiz muhadenet ve teşriki mesai muahedenamesi ile bir mukaddeme ile dokuz maddeden ve bu imza protokolü dahil olmak üzere merbutu iki protokolden ibarettir. Bundan başka tarafeyn murahhasları teşriki mesai ve tevdihi mesai tabirlerinden maksatlarının bir mana olup Fransızca mukabili Collaboration olduğunu da tarih için mutabık kalmışlardır.

25 Mayıs 1928

Doktor Tevfik Rüştü

Protokol

Bugünkü tarihli Türk ve Afgan dostluk ve teşriki mesai muahedesini imza eden tarafeyn murahhasları hususatı atıye hakkında mutabık kalmışlardır.

Tarafeyn âliyeyni akideyn arasında iktisadi sahadatı teşriki mesai kabul olunmuştur. Gerek bu hususun suveri tatbikiyesininin tetkikiyle tanzim ve gerek iki memleket arasında münakale ve muvasala keyfiyetininin mütalaasıyla bu bapta ittihazı icap eden ve mümkün olan tedabirin tayin ve tesbiti için tarafeyninin mütahassis murahhasları mümkün olan kısa bir zaman zarfında müzakerata iptidan edeceklerdir.

İşbu protokol muahedenamenin bir cüzü mütemmininin teşkil etmek üzere müşarünileyhima murahhaslar tarafından imza edilmiştir.

25 Mayıs 1928

Doktor Tevfik Rüştü

Türkiye - Afganistan Muhadenet ve Teşriki Mesai Muahedenamesi Kanun Layihası

Madde 1. — Afganistan ile Ankara'da 25 Mayıs 1928 tarihinde akd ve imza edilmiş olan muhadenet ve teşriki mesai muahedenamesi ile merbutu bulunan protokol ve kezalik 25 Mayıs 1928 tarihli imza protokolü tasdik edilmiştir.

Madde 2. — İşbu Kanun tarihi neşrinden muteberdir.

Madde 3. — İşbu Kanunu icraya Hariciye Vekili memurdur.

22 Temmuz 1928

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili
Mahmut Esat Beyefendi
Seyahatta

Müdafaai Milliye Vekili
Mustafa Abdülhalik

Dahiliye Vekili
Şükrü Kaya Beyefendi
İçtimada bulunmadı

Hariciye Vekâleti Vekili
Saraçoğlu Şükrü

Maliye Vekili
Saraçoğlu Şükrü

Maarif Vekili
Mustafa Necati Beyefendi
Seyahatta

Nafia Vekili
Behiç

İktisat Vekili
Mustafa Rahmi

Sıhhiye ve Muaveneti
İçtimaiye Vekili
Doktor Refik

Riyaseti Celileye

Türkiye - Afganistan hükümetleri arasında 25 Mayıs 1928 tarihinde Ankara'da akit ve imza olunan ve encümenimize muhavvel bulunan (Muhadenet ve teşriki mesai) muahedesi ve merbutatı lâyıık olduğu dikkatle mütalaa ve tetkik kılındı.

Türk - Afgan kardeş milletleri arasında mevcut olup milli hükümetin ilk teşekkülü zamanlarında bir muahedename ile tevsik edilen kuvvetli rabita ve münasebetlerin daha sağlam esaslara ibtina ettirilmesi ve bu dostluk bağlarınının samimi bir müşareket-

de de teyit ve takviye olunması her iki taraf için faydalı görülerek yeni bir muahedename akt edilmiştir.

Cumhuriyet hükümeti bu vesika ile kardeş Afganistanla bütün Türk Milletinin yürekten arzu ettiği sıkı rabitaları tesis eylemek gayesini takip ettiği görülmüştür ki bu siyasetin Büyük Meclisce takdir ve tasvip edileceği kanaatindeyiz.

Binaenaleyh kanun lâyihası ve merbutu protokollar encümenimizce ittifakla kabul edilmiş ve Büyük Meclisin tasvibine arz olunmuştur.

Reis
Erzincan
Saffet Ziya
Kâtip
Edirne

Aza
Necmettin

Mazbata-Muharriri
Siirt
Aza
Kocaeli
İbrahim Süreyya
Aza
H. Nebizade

Aza
Münür